

katerega je ljudstvo navdušeno pozdravilo. Gospod vladni komisar poprime zdaj besedo:

Govor g. vladnega komisarja.

Cestito občinstvo!

Štejem si v veliko zadostenje, da imam čast in priliko Vas tu v imenu c. k. vlade pozdraviti in povedati, da me navdaje z veseljem namen vašega današnjega shoda in točke vašega dnevnega reda.

Da bi se prva točka dnevnega reda razpravljala, zato se je od vseh krajev toliko ljudstva zbralo; kar je očiten dokaz patriotske udanosti in duševnega napredka vašega naroda, in kaže, da ste — dobri Slovenci tudi dobri Avstrijci in da taki tudi hočete ostati.

Veselé vlado tudi druge točke dnevnega reda, ker spričujejo, da hočete svojo pozornost posebno na izobraževanje in oliko svojega naroda obračati in ker se vidi, da tudi praktičnih namer ne pozabljate.

Upam, da vas smem zagotoviti, da bo vlada podpirala kolikor mogoče vaše hvale vredne namere in želje.

Ljudstvo je te besede z vidljivo zadovoljnostjo pozdravilo. Potem dá gosp. prvosednik besedo gosp. dolinskemu dekanu, ki je tako le govoril:

Govor g. dekana Jana.

Presrčno Vas pozdravljam, Gospoda moja, vrli Slovenci, in Vam radostno kličem: Dobro došli. Vedinosti je moč. Tudi majhen narod, ako dela zedinjenimi močmi, in sam sebe spoštuje, čislajo družni narodi, povzdiguje se na vedno višjo stopnjo ter more činiti mnogo važnega v lastni svoj prid.

Da dosežemo in pospešujemo edinost med nami Slovenci, to je namen današnjega Taborja.

In ker je meni izročena naloga govoriti o prvi točki, postavljam za geslo daljne razlage o tej točki tele besede: Mi bodemo delali z edjenimi močmi na podlogi naše neomajane zvestobe do preslavne Habsburške dinastije in presvitlega Cesarja po postavni poti v vedno večji duševni in materijalni blagor našega naroda.

Rekel sem: na podlogi naše neomajane zvestobe; kajti narod, ki se v vseh dobah tako zvestega in značajnega skazuje, kakor vsi Slovani sploh in zlasti mi Slovenci pod tolikimi neizgodami, sme tudi ponosno terjati, da se mu enake pravice skazujejo in pripuščajo, kakoršne uživajo drugi narodi.

More li kdo oporekati, da Slovenci niso bili vselej zvesti svojemu Vladarju? ali da niso vselej radi kri in premoženje darovali za Avstrijo? Kdo je v prešlih 500 letih divje Turke nazaj zaganjal od avstrijskih pokrajin in branil vse Cesarstvo, da ga niso podjarmili? Ali ne v prvi vrsti hrabri Hrvatje in Slovenci? Oni so bili zvesti stražniki

Avstrije proti grozvoitemu Turku. — Poglejmo dalje v dobo silnega francoskega Cesarja Napoleona I. Za nekaj časa so bili od njega podjarmeni tudi nekteri slovenski okraji. Ali ljudstvo ni bilo zadovoljno pod tem ptujcem, želelo je priti zopet pod svojega avstrijskega Cesarja, in kdo ni bral ali slišal o tako imenovanih črnih vojskah, s katerimi so Slovenci poskušali ptuji jarm otresti?

Kdo ni slišal o stotniku Lazariču in njegovej istrske četni, kako se je tačas za Avstrijo borila? Poglejmo tudi v novejši dobi. Kdo se je leta 1844 in 1849 najbolj iskreno boril za ohranitev Avstrije zoper njene puntarske narode? Ali ne zopet prvi vrsti Slovani in naši Slovenci? Ni je dobe, gospoda moja, da bi se bil naš Slovenski narod do svojega Cesarja nezvestega skazal. Ozmimo se tjakaj v Bosno in Ercegovino. Kdo je tam naj več pripomogel po neizrekljivem trpljenju, pomanjkanji in prelivanju krvi, da je naša avstrijska vojska svojo nalogo tako srčno in junaško dovršila in slavno ime zmagonosna si pridobila, da so naši kristjanski bratje od več stoletne tužne sužnosti pod Turkom rešeni in da se tudi v onih deželah naš presviti Cesar kakor rešitelj slavi in časti?

Res, slava in čast bodi vsem vojakom, kakoršne koli narodnosti si bodi, ali v ogromni večini so Slovenci in Hrvatje k toliki slavi Avstriji pripomogli. Od koga pa so se naši junaki mladenči tolike zvestobe, tolikega žrtovanja za Avstrijo in preljubega Cesarja navzeli in naučili? Od Vas, slovanski njih bratje i sestrice, ki Vam srce bije za čast Avstrije. To ste pokazali 18. minolega avg., ko ste na predvečer k velečastnemu rojstvu Cesarja vesele kresove po višinah in planjavah žgali in dan rojstva slovesno obhajali. S tem ste javno proglasili, da enako plemenom kresov gori tudi v vaših srcih plamen udanosti, zvestobe in ljubavi do Njegovega Veličanstva. S to velikansko izjavo udanosti ste pa tudi h krati javni protest ali nasprotovanje proti lahonskemu rogoviljenju in demonstracijam na Primorskem in v Istri vložili, kaj, ti oni delajo nam Slovanom in vsej Avstrije sovražne naklepe, ter govore in pišejo: Primorsko in Istra ste italjanski deželi, njihovi prebivalci z nami simpatizirajo, to je, žele nam pridruženi biti; tako se lažejo in že zemljevide napravljajo, po katerih bi morali Slovani noter do Postojne k Italiji pripadati, in se ve da poitalijančeni biti. — Al ne boš Jaka, bi rekel Brencelj! Ne izvršite, vi Lahoni, svojih naklepov. Še so živi junaki Slovani.

Kakor skale na obalih našega jadranskega morja trdno stoje zoper zaganjanje izburjenega morja; mnogokrat se srditi valovi vanje zaganjajo, a premaknoti, razrusiti jih ne morejo, morje mora ostati v svojih od Stvarnika um odkazanih mejah; tako hočemo ostati tudi mi Slovanski prebivalci trdni na obalih sinje Adrije v zvestobi do preslavne Habsburške dinastije, do našega preljubega Cesarja Erane Josefa I. Pokazati

hočemo lahonskim rogoviležem, da Primorsko, Istra je slovenska zemlja, ker nje prebivalci z majhno izjemo smo Slovani, in da se vse njihovo, nam in Avstriji pogubno početje, razbije nad našo zvestobo.

Zvestoba pa, moja gospoda, je vredna plačila. Za plačilo pa ne zahtevamo družega, le enake pravice z družimi narodi. Na podlagi naše Zvestobe bomo tedaj terjali tako pravično plačilo, katero ne more dolgo zastajati. Že se obrača politično kolo na boljše, nam bolj prijazno in pravično stran.

Nač ščit, naše upanje boljše prihodnosti za nas pa je naš preljubljeni deželni Oče, kteremu danes na tem slavnem Taboru v potrditev naše udanosti naudušeni zakličimo trikratni: Zivijo nas Cesar Franc Jožef I.

Tako je končal govor gospod dekan in vse ljudstvo je navdušeno nazdravljalo visocemu Vladarju. — Gospod prvosednik dá potem prvo točko na glasovanje; bila je soglasno sprejeta; potem prebere od gosp. Cegnarja sestavljeno adresno, katero se je z dolgo trajajočim navdušenjem odobrila; pevci pa so zapeli cesarsko pesem. Adresa se tako le glasi:

Vaše c. in k. apostolsko Veličanstvo!

Na taborji zbrani Slovenci in Hrvatje na Primorskem se preponižno poklanjajo Vašemu c. in k. apostolskemu Veličanstvu ter izrekajo najtoplejša čutila pokorščine, udanosti i neomejene zvestobe do presvitlega prestola.

Osodopobna, zgodovinska doba, v kateri hrabra naša vojska, mej njo i naši bratje i sinovi, bije zmagonosne boje za pravico i človeštvo, ter vije nove vence okoli presijajne staroslavne habsburško-lorenske krone, napolnuje naša srca z velicim veseljem i navduševanjem, ker od slave presvitlega vladarja leskeče i naša slava. Lapidarmini črkami zapiše zgodovina te slavne boje v svojo knjigo, ker bili so se za najsvetejše namene.

Če se pa mi pridobitve dveh lepih dežel na jugu presrčno veselimo, skuša nam neka majhna podkupljena stranka tujega naroda veselje s tem greniti, da počenja dela, katera se studijo vsacemu poštenemu i zvestemu državljanu. Ker so naša srca zaprta zapeljivosti i tacim nameram, ki so obrnene zoper državno blagost, započete iz vzroka, da bi zdobile biser neskalske naše zvestobe do presvitle cesarske hiše; zato javno na taborji izrekamo, da zvestoba do presvitlega prestola, katero smo podedovali od svojih očetov, hranimo globoko v srcih ko najdražji dar, ter jo marljivo i zvesto cepimo v prsa svojemu zarodu. Neskalske smo prejeli od dedov, neskalske izročamo potomcem.

Kako draga nam je ona, kako gorke čute gojimo za Vaše c. in k. Veličanstvo, našega Gospoda i cesarja, to smo dejansko pokazali letos na večer pred rojstnim dnevom Vašega Veličanstva, kajti napravili smo

po gorah ob vsej meji italijanske kopne zemlje, ob vsem morskem bregu nepretrgane vrsto kresov ter navdušeno nazdravljali Vašemu Veličanstvu, da se je daleč čez meje razlegalo.

Blagovolite tedaj, presvitli mogočni naš Gospod in Vladar, od zbranega slovenskega i hrvaškega ljudstva na Primorskem, ker sprejeti najponižnišo prisego največje pokorščine, žive udanosti, neomejene zvestobe.

Bog živi, Bog obrani, Bog blagoslovi Vaše Veličanstvo!

Na Taborji v Dolini, dne 27. oktobra 1878.

Na vrsti je druga točka, o katerej govori gosp. Trobec:

Govor g. Trobeca.

Mislim, da ni naroda v Evropi, da bi tako zvestobo do svojega vladarja gojil, kakor mi Slovenci in Slovani v Avstriji, in to je naša čast in dolžnost.

Lehko trdim, da našemu narodu je prirojena najčistejša lasnost zvestobe in udanosti do našega presvitlega Cesarja in njegove hiše; zato pa si dovoljujem vprašati, ali visoka vlada primerno pripoznava zasluge naše zvestobe in udanosti? Žalostni odgovor, da ne! in evo kratkih dokazov:

Uže pred 10. leti je naš narod v pospeševanje blagostanja po taborih sklepal zedinjenje Slovenije, razvijal potrebe in tirjal svoje pravice, kakor nam jih zagotavlja §. 19. Pa žalibog, naše prošnje, sklepe in tirjatve je vlada prezirala in sicer v našo in državno škodo.

Častita gospoda! Kakor vsi Slovani, posebno smo tlačeni mi tržaški okoličani, ker po želji naših nasprotnikov nam potem potrebe in pravice vedno krajšajo: razpustili so naš zvesti batalijon, odpravili so naše domače župane, in zdaj so še celo sklenili mesto daleč v okolico razširiti, da nas s tem lažje polasčijo, da nam bodo skrajšajo glasove pri volitvah v mestni deželni in državni zbor; tako ne dobomo 14, ampak zgubimo še teh 6 poslancev, potem bi bila okolica vničena, in mi bi popolnoma postali laški sužnji. To bi bila velika škoda našemu blagostanju in vsemu narodu, ker naša okolica je na Adriji najvažnejša trdnjava Slovenije.

V pospeševanje blagostanja našega naroda je naj potrebniše, da nam visoka vlada dovoljuje naše naravne in ustavne pravice, katere nam je potrdil presvitli naš Cesar Franc Jozef I. Bog ga živi! Živio!

Častita gospoda! Na podlogi mojega govora si dovoljujem slavnemu zboru na današnjem taboru predlagati to le resolucijo:

1. Naj visoka vlada, ako želi blagostanje našemu narodu, predlaga in dela na to, da zadobimo zaslužen zedinjenje Slovenije.

2. Naj visoka vlada, predlaga in dela na to, da se volilni sistem tako predružači, da bode našemu narodu vsaj bolj pravičen.

3. Naj visoka vlada natančno in vestno pretrese okoliški lanski protest gledé obširnega razširjenja mesta.

Ta predlog slavnemu zboru goreče priporočam, z največjo nado, da ga ušlisi presvitli naš Cesar Franc Jozef I. Bog ga živi! Živio!

Častita gospoda! Gledé tržaških okoliških šol si dovoljujem dostaviti k predlogu g. predgovornika. Da za zboljšanje naših šol ni drugega pripomočka, nego da visoka vlada predlaga in dela na to, da tržaška okolica zadobi lasten šolski svet, kajti ni mogoče, da se naše slovenske šole pod italijanskim šolskim svetom zboljšajo.

Gospod prvosednik dá to resolucijo na glasovanje, in sprejme se soglasno.

Predsednik Dolenc odda predsedništvo g. I. Gorjupu, staršemu odborniku in govori blizo tako-le:

Govor gosp. Dolenca.

Slavni tabor!

K drugi točki dnevnega reda in naslanjaje se na ravnokar sklenene resolucije hočem tudi jaz govoriti ter pojasniti Vam to zadevo iz političnega in državno-pravnega stališča. — Našemu narodu bi se dalo koristiti duševno in gmotno po dobrih narodnih ljudskih in srednjih šolah, po znižanju davkov, s povzdigo kmetijstva, po dobrih in mnogih cestah, železnicah, denarnih in drugih zavodih i. t. d.; a vse to se ne more zgoditi pod sedanjo vladno sistemo, katera dela le na korist ene stranke in požira mnogo denara za čisto neplodne namene. Ta sistema, vpeljana po ustavovercih, je Avstrijo močno oslabela in prav sedanje notranje zmešnjave kažejo, da Avstrija ne more več naprej na tem potu, da je treba pred breznom kreniti na drugo pošteno pot. — Treba je toraj druge sisteme, ako hoče Avstrija sečna postati in ako hočemo mi avstrijski Slovani doseči svoje narodne pravice; Avstrija se mora vrnati kot federalistična država z močnim enim središčem, ona mora postati zopet ena sama država, pravična vsem v njej zivečim narodom. V taki državi bi se morala vpeljati popolna avtonomija, kolikor je to mogoče, da se celokupnost ne oslabi, morale bi se osnovati večje dežele ali državne grupe, katere bi morale naravno odgovarjati narodnostnemu načelu, kajti sedanje male deželice, kakor so posebno naše južne primorske kronovine, ne mogle bi dobro prebavljati popolne avtonomije in državni stroj bi bil potem tudi preveč kompliciran.

Ena taka dežela ali grupa v federalistični Avstriji bi bila tudi „Slovenija“ ali „Ilirija“, kakor jo uže hote imenovati, in k tej grupi bi pripadali koroško-štajerski Slovenci, Kranjsko pa celo Primorsko z Istro vred. Nij mi treba tukaj dokazovati, da je Avstriji edina primerna oblika vlade prav federalizem, kajti zgodovina nas uči, da celo

absolutistična Avstrija slonela je na federalizmu in sedanji vek sam nam kaže, da najskušenejši narodi, kakor so Nemci, Francozje cenijo federalizem kot svobodi najbolj primerno obliko države. Kar se pa tiče nas Slovencev, bi mogli le tako združeni v eno samo narodno telo uspešno napredovati, osnovati si svoje dobre šole, urade, zmanjšati število uradnikov in stroške za upravo.

Jenjalo bi po tem tudi ono zatiranje in nadvladanje dveh narodov čez vse druge, ki je postalo uže neznosno in Avstrija bi po osnovi take močne dežele ne le osrečila slovenski narod, ki je bil vedno zvest kroni in državi, temuč okrepila in vtrdila bi tudi državo proti jugu in zgradila boljšo trdnjavo proti tako zvani „Italia irredenta“, nego so vse zidane trdnjave napolnjene z vojaki in kanoni.

Naravno je pa, da bi v omenjeno državno grupo spadala tudi nekatera mesta in mali okraji, v katerih prebirajo doloma ali izključljivo Italijani; a ti se nijmajo bati, da bi jim mi zatirali, akopram v ogromni večini, njih narodnost dokler hote ostati zvesti našim deželam in dokler ne težijo na zunaj; v narodnih zadevah damo jim mi radi „carta bianca“, da si napravijo postavo, po kateri bi v narodnostnih, natančno obmejenih zadevah odločevale narodne kurije v zmislu one narodnostne postave, katero je na Českem predlagalo leta 1870 Hohenwartovo ministerstvo.

Mi vedno zatirani Slovenci poskusili smo nesrečo, vemo kako grenko je, zatiranim in zasramovanim biti, v šoli nesreče smo se učili; zatorej pa ne privoščimo enake šole, enakega zatiranja nobenemu narodu.

Konečno mi je, še omeniti naših vrlil boriteljev v kranjskem deželnem zboru in možate adrese, katero so predlagali v omenjenem zboru; iz globine srca smo jim vsi Slovenci hvaležni za tako pogumno neustrahljivo vedenje in gotovo govorim iz src vsega naroda, ako izrečem, da se ves slovenski narod ujema z obsežkom in nazori one adrese in da je tudi hvaležen vsem vrlim narodnim zastopnikom.

Naslanjaje se torej na resolucije predgovornika in vpiraje se še posebno na omenjeno adresu slovenskih poslancev v kranjskem dež. zboru, predlagam sl. taboru sledečo resolucijo:

Naši narodni zastopniki v deželnih in državnih zborih naj po izgledu narodnih poslancev kranjskih pri vsaki dani jim priliki odločno tirjajo zedinjenje vseh slovenskih pokrajin z Istro vred v eno samo polit. in administrativno celoto in naj se zastopniki drugih Slovanov v Avstriji edino na to delajo, da se Avstrija uže kmalo preustroji v federalistično državo.

(Klici: Živela Slovenija zedinjenja!) Pri glasovanji sprejme se navdušeno tudi ta resolucija in mej pokanjem in petjem slišali in odmevali so se tudi močni klici! — Živela Slovenija! Edini hočemo biti i. t. d.

Potem dobi za treću točku besedo gosp. Perčić, i govori tako-le:

Govor g. Petra Peršića.

Narode!

Tebi kao zastupnik hrvatskoga i slovenskog naroda i Istri progovoriti mi je ovdje o učivni (školah) u Istri:

Netreba meni dokazivati, da su dan danas škole potrebite, svakome pojedeneu i svakom narodu za uvjeriti njegovo blagostanje. — Otom se obavještimo, pogledao oko sebe po širokom svijetu. Vidimo kako se pojedinci trse, da se štogod nauče, da čovjek bio li on poljodjelac, rukodjelac ili trgovac koji se je u školi štogod naučio, svuda bolje prolazi, nego li njegovi drugovi, koji se nisu ništa naučili. — Vidimo kako si narodi želeći sebi dobro dižu hramove prosvjete, zidju škole, vidimo da narodi, koji imaju svojih škola ne samo po gradovih nego i po varošim i po malim selih, takovi narodi žive život ljudski, život slobodan, i blagor vladam, koje nad njimi vladaju jer vami nema boljih državljana nego su oni. Na usuprot vidimo da narodi, gdje ili nejma školah ili jih ima samo po gradovih gdje nije naobrazlov obća nego je povlastica samo nekolicine ljudi, vidimo da takovi narodi neživu nego životare, da živu život veće živinski nego li ljudski, i da su mišta drugo nego tuđih robovi a jaoh si ga vladi kojoj je s njimi vladati, nejma gorih državljana do njih.

Netreba mi dokazati, da moraju škole biti narodne t. j. da se u školi mora podučavati o onom jeziku, kojim govori narod. To nam jednoglasno izriču svi odgojitelji, svi oni koji uče kako se narod, kako se njegove sinove odgajati ima. To nam primjerom kaže cijeli proslavni svet. Pogledajmo u krju nam drago izobraženiju državu, medju koji hoćemo, izobraženiji narod svagdje bez iznimke naći ćemo narodni jezik kao učevni.

Ničesa tako netreba mi dokazati. Meni je pogledati malo po Istri, ter vidjeti: imali naša Istra škola; imamo li mi Hrvati i Slovenci u Istri potrebitih narodni škola?

Prije nego li na to odgovorim, reći ću koliko ima Istra ljudi, i kako se ti po narodnosti diele:

Ljudi ima Istra okolo 200,000. Od tih 260,000 ima po prilici 60,000 Talija, sa svimi onim koji bi htjeli Talijani biti možda 70,000 svi ostali su ili Hrvati ili Slovenci i to okoli 160,000 Hrvata i 40,000 Slovenaca.

A sad da odgovorim na pitanje imali Istra škola imaju li jih Hrvati i Slovenci u Istri. Neka brojevi nikomu nedosadjaja s njimi se sa stalnošću govori.

Istra imala je godine 1875 145 škola, a toliko po prilici bit' će jih i sada. Te iste godine potrošilo se je na pučke škole u Istri 87,000 for. Sljedeće godine 1876 potrošilo se je za iste preko 92,000 for. Lanjske godine 1877 potrošilo se je u istu svrhu 97,000 fr. Za buduću godinu odlučilo se je 7. kolovoza t. g. na saboru u Pa-

rencu potrošiti na pučke škole u Istri 115,000 for. Ljepa to je svota. Troška za škole doće će dakle buduće godine 44 novčića na svakoga stanovnika u Istri stara ili mlada, muža ili ženu, dječaka ili djevojčicu bilo hrvatskoga ili slovenskoga bili talijanskog roda. Kad bi se radilo kako valja, moralo bi se na hrvatske same škole potrošiti 70,000 for. na hrvatske i slovenske zajedno preko 80,000 for. Stalno je pako, da se neće potrošiti nit polovica toga da se neće potrošiti nit 40,000 for. a sliedi iz toga da će se buduće godine Hrvatom i Slovincem u Istri 40,000 for. na nepošten način uzet. — Da je temu tako vidit ćete najbolje po tom koliko imaju škola Hrvati i Slovinci a koliko Talijani.

Od onih 145 pučkih škola što jih Istra imade, su 73 talijanske, 46 hrvatskih i slovenskih, a 26 mješanih t. j. takovi gdje se u dvih jezicima uči. Šest deset tisuća stanovnika (Talijani) ima daklem 73 škole a njih dvie što tisuća (Hrvati i Sloveni) samo 46 slaba četvrtina, stanovnika skoro dvie trećine škola, jake, tri četvrtine stanovnika jedva jednu trećinu škola...

Ali se nemore očitno pitati Pravico gdje si?! i na koji način se prosiplju krvavi žulji našega jadnog i nesrećnog naroda.

To su primjere iz ciele pokrajine u obće, a evo jih iz dviju kotara, da bude stvar ako je za potrebu jasnija. Politički kotar lošinjski ima 35,000 stanovnika. Izuzmeš li stanovnike grada Krka (oko 1,500) Talijana na okupu u tom kotaru nejma, sve su sami Hrvati a ipak ima u tom kotaru 12 talijanskih a samo 18 hrvatski škola. Politički kotar koparski, ovaj u kojem smo se danas daj Bog u dobro naše sastali ima 62,000 stanovnika, od tih je 20,000 Talijana 40,000 Slovenaca i Hrvata, jedna trećina Talijana e dvie trećine Slovenaca sa Hrvatim. A ipak ta trećina ima 15 škola, a Slovenci i Hrvati samo 10.... Pogledaj ovo, i onda puče moj moreš reći povolji i bez opora ali nije svet naopako, kad dopušta takove očividne smutnje i nepravice.

Takovim nam se škole prikazuju kad gledamo na njihov broj za pojedine narodnosti što da se reče od njih pogledajmo li kakve su škole jedne, a kakve druge narodnosti. U obće se opaza, da su talijanske škole dvotro četvero, da i petero i šestero razredne, i da je medju svimi hrvatskim i slovenskim samo jedna četvero razredna, da su druge većinom samo jedno razredne.

Neću veće tih primjerah nanadjati, iz rečenog se pur vidi da mi Hrvati i Slovenci u Istri nejmamo niti iz daleka toliko pučkih škola, koliko bi jih morali imati. Jur iz rečenog morese zaključiti ne samo da nije medju našim pukom izobroženosti nego takodjer da mi nejmamo nit nemožemo imati temelja na kojem bi mogli svoju sgradú graditi, da nejmamo nit nemožemo imati, što bi potrebovali kao narod težeci za prosvjetom i blagostanjem, jerbo nemamo viših škola, niti svojih ljudi u nijednoj struci.

Visoka naša vlada, koja se je u novije vreme počela brinuti za naše škole, ustrojila je učiteljske. Zavod, gdje se od-

gajaju učitelji, ustrojila ga je nešto čudnovato mi ipak tako, da se može ako i svelikom mukom odgojiti učitelja iz Istre. Ajte u učilišće pak brojite djake nase iz ove strane Istre pobrojiti ćete jih lahko na prste jedne ruke, mi nemožemo imati dovoljno svojih učitelja, dok nebudu pučke škole prema drzavnim zakonom preustrojene, dok ne bude bar jedan pripravní tečaj hrvatski u zapadnom dielu Istre ustrojen. — Kako su škole dosad a i sad uređene mi imamo učitelja još preveć. Poznam čisto hrvatskih mjesta, u kojim moraju učitelji talijanskih podučavati, premda da znadu bolje hrvatski nego talijanski, poznam učitelja Hrvata, koji je morao talijanski učiti u čisto hrvatskom mjestu, a stoga, što je s potrebe kadgod hrvatski rabio, proganjan bio a plaća mu umanjena. Znam učitelja i katehetu, koji su u školi s potrebe hrvatski jezik rabili, pak bili stoga ukoreni kao panslavisti i kao oni koji će širiti utopičke ideje i to od svojih poglavara, koji su hrvatske knjige poslale od više oblasti u kut bacali, poznam u obće učitelja, koji bi rado Hrvatski učili ali nesmieju. Nego idimo dalje. Češće sam pur čuo da visoka naša vlada želi naše ljude namjestiti za činovnike, ljude koji bi znali i htjeli u našem jeziku s nami govoriti, al da ih nejma. Budi, ali ti negledeć na siromaštvo Hrvata i Slovenca u Istri, nit negledici na to da se Stipendiji zemaljski diele svakomu Talijanu učecemu se, a Hrvatam nit najboljim: jel mogoće da inače bude? Gdje da se odgoje naši ljudi?

Nejmaju gdje nit početnog znanja si pribaviti u svojem jeziku. Gdje da pak polaze srednje škole — te škole kojih čovjek značaj svoj dobije? Zakon mu nedopušća na hrvatske u Hrvatsku doma su mu tuđe, doma su mu njemačke i Talijanske, doma i pak su mu takoje da ga u njih sile zatajiti svoju slavnu narodnost, da ga sile na najgrubiji grieh, štoga može biti, na izdajstvo svojega naroda. Znam primjera, gospodo i braćo, gdje poglavar jedne srednje škole u Istri mladiće rođene Hrvate i iz javijovši se za Hrvate pet, šest puta u polugodištu zvao i svaki put sad s liepimi sad s gerdimi usgovarao, da nisu Hrvati, da Hrvati u Istri nemogu biti, da on toga upirati nemože, jer da oni drugo nemogu biti nego Talijani. U takovih školah je naravski ne samo da se naš mladić svoj jezik naučiti nemože, nego da zaboravi što ga je majka naučila, da zamrzi na svoju majku, na svoje ime, na svoj jezik, na svoj narod, da mu nejma mržega na ovom svijetu, nego li je ono što je svakomu pravomu čovjeku najmilije i najsvetije. Visokih nauka opet nemože naš mladić nit nesmeje u svojem jeziku učiti, jer u Zagreb nesmeje a drugdje se u tuđih jezicima podučava. Posve je naravski, da nemožemo svojih Činovnika imati; a čudo je da jih ono malo sto jih imamo. Nemože jih nit stoga biti, što se je do najnovijih vremena u grieh upisavalo govoriti Hrvatski ili Slovenski jezik. A nit sada ti jos mnogo nekoristi od tih što znadu svoj jezik i što ga ljube mnogi si moraju izvan

pokrajine krúha iskati, — doma ga nedobivaju sa svojim jezikom.

Pitamo li, kako da se svemu tomu pomaže odgovor je kratak. Neka nam se dade ono što nas po zakonú ide, neka se ravnopravnost hrvatskoga i slovenskoga jezika u Istri u život urede. Neka se u život uvede §. 19 temeljnih državnih zakona! A prema tomu neka se:

1. Ukinе zakon, kojim je zabranjeno kod nas onim služiti, koji izuče na zagrebačkom sveučilišću — ono je ustrojeno kako sva cislitavska.

2. Neka se gimnazija njemačka u Pazinu pretvori u Hrvatsku, Njemaca u Istri neima, zato njemačka gimnazija nejma mjesta, talijani imaju svoju u Kopru. Hrvati sa Slovencim imaju dvostruko veće pravo na svoju gimnaziju nego li Talijani.

3. Našim mladićem neka se dopusti polaziti hrvatske gimnazije osobito onu na Rieci, kamo idu smanjim troškom mladici s kvarnerskih otoka i s istočne strane Istre.

4. Na muškem učiteljišću u Kopru nek se podučava sve v materinjem jeziku, a neka se Hrvati i Slovenci uče kao drugi jezik talijanski a Talijani hrvatski ili slovenski ako pedagogi dopuščaju učiti se tri jezika onda neka se uči i njemački kao predmet, dok se to ne učini ljudi nevjeruju u rieči Preuzvišenoga gospodina ministra za bogostovje i nastavu, da nas nemisli germanizirati, ljudi vide da se temeljnih državnih zakoni nevrše po onih koji bi jih morali ne samo sami ovršivati nego i paziti da jih drugi vrše.

5. To isto neka se učini na ženskom učiteljišću u Gorici, a k tomu neka se ustroji hrvatski odio ili neka se dade našim djevojčicam stipendije, da mogu u Zagrebu polaziti nauke i odgojiti se za odgojiteljice Hrvaticam u Istri.

6. Neka se ustroji gdje u dolnoj Istri bar jedan pripravní tečaj za Hrvate, da se mogu za učiteljišće pripraviti.

7. Pučke škole neka se za sad bar toliko preurede, da se Hrvatski podučaje u toliko hrvatskih občina koliko je hrvatski učitelja. Neka se za sad uništi valjanost našega pokrajinskoga zakona, koji se obćinama daje pravo izabirati učevni jezik, jer se pri žalostnom stanju naših občina događa da neodlučuju obćinari nego volja jednoga dvojice uglednijih i bogatijih osoba. Neka se tomu zakonú temeljni državni suprot stavi. To je vse stvar vlade. To bi sve učiniti morala vlada. To bi sve vlada učiniti imala.

Medju tim pako neka muževi ljubeci narod svoj, nastoje, da se narod i izvan škole drugim putem naobrazu: govori, novinami, knjigami, društvu, čitaonicami — neka mu se uradi ustavna sviest, neka upozna svoju moć.

Narode! Često se predbacuje našoj visokoj vladi, da nije učinila nit toga nit onoga, možda ne uvijek pravedno. U posljednje vrijeme prilično je toga učinila. Stalno učinila bi i veće da se može osloniti na volju na zahtjeve naroda. Država je naša

ustavna, vlada je samo izvršujuća oblost, a ona izvršuje ono što odlučuje *narod* po svojih zastupincih u saborih i što njegovo veličanstvo car i kralj potvrđuje.

Braćo! Republika mlietačka, koja je nad nami najveće zala počinila, koja nije dala ganuti se prostomu narodu davno je jur u grobu. Doba u kojoj su vladala dva stališća, nekolicina njih nad celim narodi — svojimi robovi, prestala je. Doba je u kojoj je zavladao jedna kopravnost svih ljudi bez razlike, svih naroda bez iznimke. Doba je, u kojoj narodi zajedno sa svojim vladarom zakone tvore. Kad se narod zvistan sebi i svojih prava digne i zahtjeva što je pravo Njihovo Veličanstvo će mu to za stalno potvrditi, a vlada to izvršiti, kad budemo mi sviestni zahtjevali svoje škole one će nam se dati. — Tu se nekim načinom vrtimo u krugu iz kojega kao da nije moguće izaći. Nejmamo škola; da jih pako dobijemo treba da se osviestimo. Sviestni nismo; da se osviestimo treba nam škola. Ipak može se izaći. Neka naša visoka vlada izvrši one točke, koje spomenih, a to po zakonú može. Neka medjutim narod izvan škole govorim i čitanjem kako jur spomienah, osvješćuju oni muževi, koji ga ljube, takovi mužova ti narode hrvatski i slovenski u Istri imaš. — Imaš jih, koji Ti savjetuju, koji Te uče što riečim, što pismom, koji za te svoje sile zrtvuju. Da jih imaš dokazom ti budi listovi „Naša Sloga“ i „Edinost“, u koje ljudi bez dobitka svoga samo za tvoje dobro pišu.

Dokazom ti budi političko društvo „Edinost“. Dokazom ti budi današnji tabor, na kojem vidiš ljepu kitu muževa, koji su uvijek pripravní da Ti riečju i činom pomogu. Nje slušaj narode, po njihovem savjetu radi. Osobito jih slušaj pri izborih, bilo obćinskih, bilo pokrajinskih, bilo državnih. Kad budeš imao svoje muževe na čelu obćinama, u pokrajinskom saboru, na carevinskom vieću, a to sve od Tebe ovisi, onda budi stalan: da ćeš dobiti svoje škole za početnu naobrazbu koli mužku toli žensku; svoja učiteljišća gdje će se pripravljati učitelji i učiteljice tvojoj djeci tvoje srednje škole u kojih će prepravljati tvoji mladići za viši naobrazbu da ti pak postanu sudci, lječnici, svećenici, činovnici svake vrsti, onda će ti zasjati svetnija budućnost, onda će ti prestati jadi, onda nećeš biti tudjinski rob, već svoj u svojoj kući, onda ćeš pružiti nadostnice ruke svojoj braći na sjeveru i iztoku, onda ćeš sdružen sa svojom braćom biti jak stup naše monarhije; onda ćeš jak i čil proti svim vragovom naše države, naše prejasne vladajuće kuće i našega premilostvo vladajućega cara i kralja **Franje Josipa I.**

Govor g. Ljudevita Vuličevića.

Slavjanska je ova zemlja; svesrdno pozdravljam ovu zemlju, ljubim ovu zemlju. Slavjanske su ove previsoke gore, ove guste lužine, ove travne doline; naše su ove krasne

stvari; ja ih pozdravljam, i suznijem okom gledam. Slavjansko je ono divno more, što lupa slavjanske obale, i čeka slavjansku zastavu. Pozdravljam ono more i na moru moj Dubrovnik.

I vi ste plemenit dio našega naroda, što pokriva zemlju od ledna mora do Jadranskoga; mojim slovinskim jezikom, slatkim jezikom, ja vas pozdravljam.

Ustanite, uzmite u ruke vašu historiju i vaša prava; nijma se štitite od zasjeda, i hrabreno izigjite pred neprijatelje imena i naroda vašega. Izigjite iz smrtna mrtvila, i pokažite himbenijem i izopačenijem ljudima, da je došao konac i vašoj strpljivosti, i vašoj patnji. Izigjite iz smrtna mrtvila, ne lijenite se; lijenijem nema sreće, malodušnjem nema slave. Ogrnite se jakostju naših svetih mučenika, i bićete jaki; uzmite slogu za seju milu, za drugaricu vjernu, i bićete strašni. Počmite raditi za vas i za vašu slobodu i slavu. Do sad ste radili za tugja prava, za tugju slobodu i slavu. Do sad ste jeli tugje ogriske i ugriske, a ne hljeb od vašega žita, što se plavi u vašoj zemlji.

Mi smo nesrećni! . . . Nesreća je naša, da nije sloge megju Slavjanima. Jedni jednu misle, govore i čine, a drugi drugu. Zbog toga brat mrzi na brata; tugjin nas gleda, naslagjuje se u svojem srcu, ruga nam se, i sramotno nas tlači. Suho smo lišće, vihar nas vjetar nosi, raznosi; nije nam puta, nije nade. Nije sloge u našem narodu; nije mira u našem srcu. Tko je uzrok ovome raspu? Prije mi pa drugi; prije naše zločestvo pa tugje; prije naša lotinja pa tugja lukavština.

Pozvaše me predsjednici ovoga tabora, da vam štogod rečem; pozvaše me iz Jevrejske Subure, da dogjem ovgjen gje mio vazduh duha, gje mi srce ove divotne krasote milo svoje. Evo me prijatelji, evo me braćo; evo me ovgjen nemirna, turobna i jadna; jedno mi je srce, jadne sam duše, jadi bo me žaloste svojega jadovnoga naroda.

Sinovi se matere moje srame svojim imenom, slavnijem imenom, poštenijem imenom. Ne mare za svoju mater, gladna bo je, gola i bosa; *tugju mater materom zovu*. Iste živine ljube i vrijedno brane svoje kotilo, a sinovi moje domovine ne haju za svoju zemlju, za ovu lijepu, divnu, svetu zemlju. Svak traži svoju sreću, svak se brine za svoju korist, a malo je Slavjana što se od zbilje brinu svojom narodnosti. Jadni prosjaci! . . . Čekaju na tugjijem vratima, da ih tugji ljudi pomogu, da im tugje ruke gjecu poviju, da im tugja mati sinove zodoji i odgoji.

Ovo je smrtno slijepilo, ovo je gusti mrak, ovo je tama propasti, gje gine i um i srce. Nijemac ima svoje, takogjer i Talijanac; a Slavjanski sinovi što čine, kakvo su obdarje oni primili? Do sad su Slavjani bili jelo topovima, da Avstriju obrane, i obraniše je. Slavjani su brijeg Avstrijskijem neprijateljima; mi branimo našega Česara i Kralja. Ovgjen smo došli da mu rečemo: „Slava ti Avstrijski Česare, slava ti svijetla Kruno! Neprijatelji tvoji i naši

„hoću da ti presvoje Trijest, Goricu, Istriju; oni hoću ove zemlje, tvoje zemlje, naše zemlje. Vojštiti ćemo na njih, da te obranimimo; na sto neprijatelja ićice hiljada Slavjana, na hiljadu neprijatelja udriće sto hiljada tvojih vjernih Slavjana. Neboj se „dok je tebi nas!“

Ali sve ovo nije dosta vašijem potrebama; nije dosta da pjevate hvale Ćesaru i govorite, i ponavljate obećavanja, da ćete mu biti vjerni, vjernost bo je vaša očita svemu svijetu. Štogaod drugo, bolje i korisnije vi morate reći Avstrijskoj Vladi.

Recite našoj Vladi, da joj je Slavjanstvo jedina moć, snaga i nada; recite joj, da je Slavjanstvo obranilo Ćesarstvo, Krunu i Kuću Avsburga, i da će ih uvijek braniti i od neprijatelja obraniti, ali mora dati i vama ono što vas igje. Jasno joj recite i govorite, da vam da svjetlost nauka, u tminam bo je vaše boravište i vaših sinova. Slobodno joj i otvoreno recite: daj nam hljeba istine, istinom bo gladujemo mi i porod naš. Ovo vi morate govoriti Avstrijskoj Vladi, i ovo neka bude stanovit predmet svijem vašim skupljanjima, i ovo mora da učini Vlada, jer je držana Slavjanima,

Ovaj je tabor počeo i u kratko će svršiti, a tko mu će biti koristan. Evo moga upitivanja, evo moje gorke sumnje! . . . . Mi smo narod prazna žepa, a za nesreću imamo i ljudi prazne glave što hoću da narodom vladaju. Biće nam bolje! Umnožimo nadu, ljubimo istinu, i recimo je prijateljima i neprijateljima našim.

U okolici je varoša Trijesta Slavjanstvo potlačeno i porugano od naših neprijatelja i našega Ćesara i Kralja. Talijani hoću da otmu naš Trst, nama, Ćesaru i Kralju našem. Ovo čujemo, ovo čitamo u Talijanskijem novinama; Talijani očitno ovo govore. Moramo reći, da neprijatelji naši nijesu samo u Talijanskoj, oni su i u Trstu. Mi smo protivni ovezijem ljudima, oni bo su protivni nama, narodnosti našoj i Ćesaru našem.

Pregusta je tama nad Hrvatima u Istriji! Nije njima narodnoga života; gine u njima duh Slavjanstva; nema njihovoj gjeci učiona, nema učitelja, niti učiteljovanja: krivo im se čini. Ongjen se oni naseliše za tugju korist, da brane i obrane tugja prava, i zna se da su ih slavno branili i obranili. A što su sad oni Hrvati? Talijanska vaja. Osugjeni su od ljudi i od sudbine, da trape ledinu, da oru zemlju svojijem tlačiteljima; osugjeni su oni jadni Hrvati, da budu gladni, goli, bos, prezirani. Ovo moramo reći Avstrijskoj Vladi, ovo moramo govoriti svijetu, da se zna kakvi su ono ljudi što nam govore o Italiji i o Latinskoj *čiviltati*.

Šta ćete vi danas ovgje odlučiti i zaključiti? Komu ćete uporaviti vaše želje i vaše riječi? . . . Gluho nam je nebo, gluhi su nam ljudi.

Evo što ja zaključivam, i predlagam.

Trijeste je ognjište talijanskijeh prijetnja i smutnja, treba da Vlada krepko ugasi onu vatru, i to će dostignuti ako položi Ljubljani varoš Trijest i njegovu okolicu.

Što je Trijest? Trijest jedan dio slavjanskoga nokta na slavjanskoj ruci i na slavjanskome tijelu. Sbog česa će Vlada trpljeti da onaj dio nokta smeta noktu, ruci i tijelu svemu? Mnogi hoću da od tri Sabora, što su u Primorju, bude samo jedan u Trijestu. Ja predlagam, da u Trijestu nestane Sabora. Neka igju Trijestini u Ljubljani, kako su i za davnijeh vremena bježali u Ljubljani od Rimskih kletih navala.

Predlagam da Vlada Avstrijska da pušaka svijem Slavjanima od Judrija do Kvarnara, kako talijanska dava Talijanima, neka se uče *pucati u biljegu* kako čine i Tirolezi, treba bo gledati, i čuvati ove granice. Nije već Turaka na Krvatskoj i Dalmatinskoj granici, ali imamo Talijana na ovezijem granicama, što nam prijete oteti Goricu, Trijest, i Istriju. Na jednu pušku talijansku mora pucati deset pušaka slavijanskijeh, na deset njihovijeh sto našijeh, na sto njihovijeh hiljada našijeh, i to za domovinu i za Ćesara.

Mnogo zasjeda kruži Avstriju; nema njoj ovgjen prijatelja do Slavjana, neka dakle širi Slavjanstvo i slavjanski jezik, da ona nas obrani a mi nju.

Ove stvari ja predlagam Taboru.

Ove će zemlje ostati Avstriji ako Slavjanima bude dati ono što ih igje. Ovgjen Avstriju ne može braniti *germanski elemenat*. U ovoj zemlji ne niču druge trave nego slavjanske; slavjanske ruže ovdjak niču i mirišu. Našemu je cvijeću blago ovo nebo, ovo vedro, ovo divno nebo a ne tugjemu, našoj će ruži dati rosu a ne tugjoj drači.

S Bogom prijatelji, s Bogom Slavjani! Sreća vam ne bila loša, a Bog blagosovio ovu Dolinu, ove gore, ove lužine!

(*Dalje prihodnjić*).

Po taboru.

Ko ljudje od kakega izvenrednoga cerkvenega opravila gredo, ne morejo nikdar dosti besedi najti, s kterimi bi svojo radost, svojo zadovoljnost izrazili. Globoko v srci nosijo spomin vtisnen, ganljive besede pridigarja done še vedno na uho.

Tabor v Dolini je navdušil primorske Slovane in na obrežji Adrije očistil zrak, kteri je duhomorno tlačil srce, mej tem pa se je rovarska lahonska kuga šopirila, ter v raznih proizvodih cvet poganjala. Vzdignola se je tužna megla in žarki narodnosti so začeli močnejši ogrevati ledena srca, zaprta vsem narodnim čutilom, otrpnela za domovino.

Na dobro zemljo so pale govornikov besede, i zato obrodé obilen sad. Vaše so gore, vaše je divno polje, in reke šumljajo po vaši domači zemlji, sinje jadransko morje spira podnožje vaših hribov, kako je prostemu kmetu vtripalo srce, sivi starček se je čutil mlajšega in čvrsti gospod v suknji je bil ponosniši, zarečo oko je ogledavalo s tabora morje, po katerem je brodilo od nekđaj slovansko brodovje.

Stari mamic je kanila iz oka solza, ko je čula, da je Slovanov toliko milijonov, nikoli še ni tega šlišala.

Brhko kmečko dekle je ponos čutilo v nežnem srci, da je nje ljubi Slovenec in da v večeru zapoje tako divno. Vse drugače je po taboru: v revni koči ubozega kmetiča in delalca, kakor v bogatej palači nasprotnika govori in ngiba se o taboru, ter se preračunava moč in nevstrašljivost slovanska.

Tabor v Dolini je ojačil omahljive, oživel zaspane in spodbudil narod h novemu življenju. Dokazal je slovanski narod na taboru, da ne *Nemec, ne Italijan, ampak gospodar jadranskih obal mora biti le Slovan*. Na taboru v Dolini je dokazal narod, da ni le za to, da trdo dela in, kakor je bilo stoletja navada, jarem nosi, temveč da je zmožen živjenja, bogatih darov, kteri ga nad vseimi drugimi narodi dičijo.

Tržaški okoličani so pokazali, da se njih glasovi čarobni, ki oslavljajo lastni narod, lastno zemljo. Ne morejo se ponášati Lah s tako velikanskim zborom, ako bi tudi ves Trst v kup zbobnali, kakoršnega je okolica postavila na tabor, do 200 pevcev, zgoli sinov prostih kmetov.

Po taboru brojimo svoje moči, to vidijo tudi naši nasprotniki, njih časniki se polni najgnjusniših psovk, ktere je zmožna le stranka, ki ni človeške družbe vredna. Od jeze se pené zagrizli naši nasprotniki, ter na tihem vagajo našo bodočnost in svoje slabosti.

Po taboru ne smemo opuščati vspeha, ne smemo prenehati delati na duševnem polji ter misliti, da se lahko opočijemo. Nismo še blizu cilja, nismo še zagotavljeni in če prav slovanska stvar boljše stoji, delati nam je treba, da ne propademo.

Buči morje jadransko v slovanskih gora podnožje, naj se v tebi ogledajo slovanske gore, Slovan naj zmagonosno brodari po tvojem zrcalu, ter naj svetovna zgodovina še na dalje zaznamuje bitke enake pri Visu. S to željo, da Slovani pokažemo, da nam je na jadranskih obalih dolinski tabor užgal novo luč narodnega prebujenja, kličemo: *Narod, zagotovljen ti je obstanek, tvoja moč je neizmerna*.

Zastopi in deputacije na taborji.

Taborja so se vdeležile občine in deputacije se zastavami i najprva zastava je privihrala na tabor s Klanca; nevtrudljivi g. župnik Šved je prišel s velicim krdelom, vsak taborec je nosil trobojno znamenje.

Pasja vas se je tudi vdeležila se zastavo, kakor tudi Kubed. Iz tržaške okolice so bili se zastavami Barkovlje, Rojan, Sv. Ivan, Bazovica in Škednja.

Ipavci so bili z najlepšo zastavo na taborji ter so zbudili povsod največji pozor, v Trstu, kakor na taborji. V deputaciji z Goriškega, ktero je poslalo politično društvo Sloga, so bili č. gg. Faganel, deželni poslanec, Leban, odbornih Sloge, in

veliki posestnik v Črnicah in A. Ferfila trgovec v Gorici. Bili so še zastopniki iz več občin na Krasu in iz Kranjskega, celo Logatec je bil zastopan.

G. Faganel je pozdravil z jedernatim govorom taborce v imenu Goričanov in g. T. Novak v imenu tržaške čitalnice.

Pevci so zapeli cesarsko pesem, katero je množica odkrita in vladni zastopnik na odru poslušal.

Taborci so se zbrali v posamezne čete ter začeli pevajoč odhajati proti domu. Veliko jih je pa še ostalo v Dolini po gostilnah do poznega večera. Odbor in odličniše osebe pa so se v ožjem krogu zabavljali, vršile so se napitnice, govori in izraževala razna menjenja. Vse je bilo v lepem redu in najmanjša nezgoda se ni pripetila.

Politično društvo „Edinost“ je pokazalo svojo zmožnost, svojo delalnost in duševno gibanje na potu v tužno Istro. Z uspehom je naredilo prvi korak na prag v Istro, Dolina ostane se zlatimi črkami v društveni kroniki zapisana; to je prvi politični korak mej brate Istrane, kateri so si na taborji v Dolini v roke segli in zarotili sukati *uma svitile meče*.

Hrvatje in Slovenci so na dolinskem taborji zgradili močno trdnjavo proti laški poželjivosti, naredili okope proti vsakemu napadu, ter dvignoli visoko narodni prapor svobode in omike. Bratovska zveza dveh čilih narodov je zapečatila zvestobo do svitlega vladarja na dolinskem taborji ter tirjala pravice po božjem in naravnem pravu.

Naj bode plačilo za trud političnemu društvu „Edinosti“, dober uspeh in narodno oživenje na Primorskem, naj ta uspeh poplača srca vseh rodoljubov, kateri so žrtvovali čas in denar in nevstrašljivo delali, ne meneči se za pretenje in volunske denunciacije od strani nasprotnikov in renegatov lastnega naroda.

Tabor v Dolini je bil sijajen, s tem je vse povedano. Bog daj i sreča junaška, da se napravijo kmalu drugi v tužni Istri.

Bog živi „Edinost“, Bog živi Dolino in slovansko vzajemnost!

Dopisi.

V Tržaškej okolici, 2. novembra.

Mej strahovito burjo in dežjem grme topovi na gradu ter oznanjajo praznik sv. Jušta, tržaškega mestnega patrona. Vreme je tako, da se le malo kedo izpod strehe upa. Včeraj pa je bila v rojanski čitalnici „beseda“, igrala se je igra *Mlinar in njegova hči*. Če tudi navadna igra, ki se vsako leto igra, privabila je vendar toliko rodoljubov, da so bili vsi prostori čitalnice prenapolnjeni, še po odru za kulisami so se potikali, samo da so videli igro. Igralci so bili izborni, g. L. Cvek, ki je starega Črnota igral, pripomogel je obilo k celokupnosti dramatike, igral je, da mu ni para, bil je zdaj strastni skopuh, zdaj zopet boječi sla-

botnik, menjal je vzorno značaje človeškega življenja. Micika, gospodičina L. Hučkova, je predstavljala ta večer svojo rolo prav izvrstno, nekteri prizori so bili tako ganljivi, da so občinstvu solze v oči izvalili, posebno pa je igrala zadnji prizor naravno, da je vse jokalo; ona je res dobra vstrajna dramatična moč rojanske čitalnice. Janko, g. Wolf, če tudi je imel nehvaležno rolo, potrudil se je, da je zadostoval popolnoma. Gospod in gospa Abram pa sta se ko krčmarja prav lično vedla; g. Piki, ko Matija in duhovnik, igral je s pohvalo, posebno mu pristaja duhovnikov značaj. Gromoviti rokoplosk je kazal, da je občinstvo po vsem zadovoljno z igralci, posebno pa je vsak hvalil g. Cveka, ki je k igri obilo primogel. Rojanski pevci so razveseljevali občinstvo z lepimi slovanskimi melodijami in želi obilo pohvale, saj so jo pa tudi zaslužili, kajti rojanski pevski zbor napreduje in ima dobre moči. Deklamacija je bila izvrstna, mlada gospodičina Hakljeva je pokazala svoj talent in smemo jej k uspehu čestitati.

Društvena zabava, ki je do ranega jutra trajala, bila jako živahna, v zgornjej dvorani pa so se zbrali narodnjaki in pri dobri kapljici marsiktero rekli. Kakor se čuje, bode zopet kmalu druga „beseda“, pri kateri se položi temelj za novo zastavo, ki jo gospe in gospodičine omislijo.

Kritični politični pregled.

Nismo se motili, ko smo zadnjič opazili, da bo težko mogoče dobiti Pretisu možé, ki bi voljni bili sestiti na ministerske stole; vse stranke državnega zbora so se njegovej politiki bolj ali manj ustavile, nekatere mu celo nezaupanje izrekle. S Pretisovim ministerstvom tedaj ne bo nič i težko, da, nemogoče je uže zdaj kaj gotovega reči, kako ministerstvo dobomo. Pri sedanjem iz tolikih strank obstoječem državnem zboru nobeno ministerstvo ne bi moglo dolgo vladati.

Čuden je naš državni zbor, razcepljen v toliko strank, da mu zabadava iščemo primere v zgodovini; ali temu se nij čuditi, kajti večina poslancev je prišla vanj po krivičnem volilnem redu; zato državni zbor nij glasilo splošnega ljudskega menjenja, ampak neke stranke, katera ima srce le za se a ne za občno državno blagost. Moralo je toraj priti do razcepljenja, ker mu pomanjkuje dobrega stala, ljudskega sočutja. To je velika nesreča za državo i te nesreče ne bode konec, dokler se volilni red po pravičnej meri ne preuredi.

Večina državnega zbora se je izrekla zoper zasedenje in obdržanje Bosne i Hercegovine, čemur se nič ne čudimo, ker želje državnega zbora niso želje večine avstrijskega ljudstva. Da bi mi dali Bosno i Hercegovino iz rok zdaj, ko smo jo pribojevali i prolili zanjo toliko krvi, to mora želeti le tisti, ki nema srca za Avstrijo, če nij otrpnil in oslepil na duhu i duši. Mi bi podpirali Turčijo, največjo našo sovražnico,

to kugo slovanskemu plemenu i krščanskim prebivalcem! Trdno upamo, da nismo vojevali za Turčijo, presvitla krona ne sme zgubiti dveh biserov, katera je s krvijo pridobila. Nikakor ne, Avstrija mora dalje iti, noter po Soluna mora nesti znagonosni prapor, ker prej ne more biti miru; Turku je prisodila usoda, da mora iz Evrope, ker je nje zemljo oskrnil.

Mej Angleži i Rusi nij prijateljstva ter ga tudi ne bode, kajti angleška politika je ruskej popolnem nasprotna. Angleškej nij za drugo mari, nego za novce, zato robijo, zatirajo i gulijo ljudstva po vsem svetu, zato redé povsod razpore i nerede, ker jim to žepe polni, dobro vrejene države pa sovražijo, ker jih ne morejo molsti. Rusi nasproti pa se potezajo za človeške pravice, kakor to kaže zadnja njih slavna vojna na Turka. Ščuvanje Angležev zoper Rusijo bode imelo ta nasledek, da Rusija poprej izdere meč, ter k ljub angleškemu javkanju osvobodi vso zemljo noter do Zlatega roga in egejskega morja. Avstrija naj se oklene Rusije, pa bo obema državama dobro, če tudi kalpak, raztrgan na kose, v smeti pade.

Domače stvari.

V obrambo. Laški lokalni listi se nekaj dni po taboru strašno zaganjajo po don Kišotovo v Slovence; članki v njih listih so tako suróvi, da je skoro dvomha ali jih ni pisal kak Kentuki Indijan, kateri svojo pušico v strup namaka. Na vse pretveže se prizadevajo ti lažki, ali prav za prav lahonski donkišoti osmešiti tabor v Dolini, pa ne gre uspešno, ker jim manjka podloge. Z vso srditostjo potikajo lahonski junaki taboru nekatere čine, ktere obžalujemo in jih grajamo. Neki pijani, neomikani težaki so namreč prekucnoli Furlanom kostanjevo ponev. Mi nismo nikdar odobraval i enakih stvari.

Vedno smo ljudstvu priporočali lepo vedenje in spoštovanje do vseh družih narodov. Vsak narod ima mej sahoj kak izmeček, ki dela nečast narodu in za tako početje ne morejo biti odgovorni vodji naroda. „Cittadino“ naj pogleda za 10 let nazaj in najde zapisano, da so inteligentni Italianissimi, kakor Solderer i. d. napadali ljudstvo po ulicah z svinčenimi palcami, katerih žrtev je bil tudi pisatelj teh vrstic in posebuo nevarno pobit g. Cegnar, slavni naš pesnik, pred Chiozzo, kamor ne zahaja prava pobalinska drhal. Naši časniki pa so o tem vse drugače pisali, ogibali so se vsake surovosti.

Gospoda lahonske stranke zajemala je v vseh gnojnicah, da oblati pošteno slovansko stranko, ktera se z odprto čelado boruje proti vsacemu nasprotniku le po pravnem potu. „Cittadino“ pa si je dal zausnico, huduje se namreč, da se je na taboru za redinjenje vseh Slovencev resolucija stavila, ali on je bil slabo podučen in je pisal le o združenji treh provincij Goriške in Tržaške z Istrijo, za kar je prej tremi

leti sam pisal, danes po se huduje nad tem in bije samega sebe. Nismo mislili, da ima lahonska žurnalistika tako kratek spomin. Naj pisarijo nasprotni listi kar jim drago, nam ne oponira nič, gotovi smo, da za nami stoji večina, ktera koraka z nami po potu, ki ga je odločila majka Slava da dosežemo cilj, ki ni več daleč. Ogibali se bomo vedno nedostojnosti, z spoštovanjem drugih narodov pride spoštovanje samo od nasprotnikov, branili bomo svoj dom, svoje običaje i najbolj strogo lastni svoj norod na lastni zemlji, dokler ne bodemo imeli tega, kar imajo drugi narodi.

Došli telegrami.

Z Dunaja. Ni Nemeec, ni Italijan obal jadranskega morja gospodar ne more biti.
Slavjan Nabergoj.

Iz Ljubljane. Na skrajnej meje Slovenstva stojite Vi krepko v bran sovražniku romanskega plemena. V sredini Slovenje borujemo se mi proti nasilju grmanstva. Tam borba, tukaj borba. Živeli hrabri sovojevnik na bregu sinje Adrije, živel narod naš, živela naša edinstvo ki nas veže od Mure do Adrije!
Zarnik, Jurčic,
v imenu v ljubljanske Čitalnici zbranih Slovencev.

Iz Ljubljane. Obžalujoč, da smo zaprečeni osobno vdeležiti se zborovanja vašega, kličemo iz vsega srca: Slava vzvišenej ideji slovanski, zjedinenju vseh južnih Slovanov, jedinemu zaštitu naših sovragov; pozdravljamo z grmečim: Živeli vrli bratje taborite.

Ljubljanski Sokol. Hubmajer, Podstarosta.

Iz Ljubljane. Taboritom dolinskim, ako ne pozabijo naglašati združenjo z vsemi Slovenci, iskren pezdnav.

Uradniki glavnega Zastopa Banke Slavije.

Iz Ljubljane. Vojskuj se za pravico. Slovenski Tabor je bitka, dobljena po hrabrih Primorcih; živeli!

Čitalnica Bizaviška.

Iz Ljubljane. Srčen pozdrav rodoljubom taboritom! Italijan naj ve, da živimo Slovenci, zavedni svojih pravic na zemlji slovanski.

Bleiweis.

Iz Bolca. Izpod mogočnega Triglava, slovenskega velikana, pošiljam južno slovenskemu taboru presrčen pozdrav, blagoslov božji podeli naj mu obilo zaželjenega vspeha, živeli Slovenci! Živela sloga narodne duhovščine, narodnega učiteljstva!

Peter Kobal, dekan.

Iz Bolca. Bolskogoriški slovani preoddaljeni srčno pozdravljajo. Slava!

Sorč.

Iz Bolca. Slava, Živeli taboriti! Živela bratovska Istra!

Sorč.

Iz Bolca. Junaškim taboritom gromoviti Živio, pozdrav!

Bovska Čitalnica.

Iz Maribora. Slava bratom Slovencem borečim se na italijanski mei za pravice naroda; čast, blagor Avstriji, kliče iz Maribora Slovenski gospodar, kojemu na meji nemški za pravico naroda mar i bor.

Dr. Lavoslav Gregorčec.

Iz Divače. Iskreno pritrjevanje vsem razpravljanim točkam, kličemo navduseno: Živio primorski Slovani.

Rodoljubi v Divači.

Iz Gorice. Bratje ob bistri Soči bratov ogromni množici zbrani na taboru v Dolini, boreči se za sužnjega naroda blagor, bratovsk srčen pozdrav! Zava puca, dan se znava za Istrana! Živeli taboriti!

Solkanska Čitalnica.

Iz Sv. Petra. Primorje, bramba slovanstva napram italijanistom, delaj na taboru dolinskem za nas, koji smo z vami.]

Zagorski rodoljubi.

Iz Mozirja. Slava zbranim buditeljem slovanske Istre! Pokažite svetu, da čuvate svoj rod, svojo zemljo! Živeli! Rodoljubi gornje Savinske doline.

Iz Mozirja. Taboru v Dolini kličemo: Pogumno naprej! Vaši sklepi so naši! Naj cvete istinita južnoslovanska Edinstvo!

Trg Mozirje.

Iz Mozirja. Bodite skala na Adriji proti vragom! Živeli.

Čitalnica.

Iz Varaždina. Domoljubi grada Varaždina kličemo sakupljenoj braci na braniku proti dušmanom slovanstva: Slava, i priporučamo junašku uztrajnost.

Petrovič

Načelnik Grada, Vickovič Predsjednik Dvorane.

Iz Celja. Spominjajoc se našega žalkega tabora kličemo Slovenci savinske doline: Ura! primorkim Slovincem, hrabrim hraniteljem slovanska Adrije.

Kapus.

Iz Pordnarta. Daljava brani nam Gorenjem osobno z vami, predragi taboriti, pozdignoti svoje glase v obrambo naših skupnih svetih i narodnih pravic, zato vam najbolji vspeh želeči kličemo izpod sivega Triglava ko dobri Avstrijani i zvesti Slovenci: Živeli zjepinjani južni Slovani, živela vzajemnost slovanstva. Kakor burni val ob sivi skali, razdrôbi italjansko grabežljivost, naj v prah se razkadi.

Društvo Sloga v Kropi.

Iz Podnarta. Navdušenim srcem Vam kličemo: Živela Avstrija, Živeli združeni slovani čuvaji avstrijskih južnih mej.

Kropinska Kamnogorska Čitalnica.

Iz Tolmina. Tolminska čitalnica pozdravlja presrčno tabor v Dolini vjemajoč se popolnoma z vsemi točkami programa. Živela Edinstvo!

Odbor.

Iz Ajdovščine. Kličemo: Na mnogaja leta živela Bosnoj i Hercegovinoj razširjena

Avstrija, večna slava i zahvala našem privesetlemu caru, Franju Josipu, i vsem drugim osvoboditeljem naših bratov jugoslavjanov iz turškega petstoletnega mučeništva.

Rebkov, Volkov, Hmeljakov.

Iz Ajdovščine. Strinjaje se popolnoma z vsemi točkami, kličemo slava Francu Josifu prvemu, živela slovanska edinstvo!

Društvo Edinstvo v Ajdovščini.

Iz Logateca. Živeli združeni vrli Slavani tržaske okolice, Istre, vi neustrašljivi čuvari obal jadranskega morja, hrabri branitelji svetih narodnih pravic ter celokupnosti Avstrije zoper predrzne italijanske poželjivosti, tisočeri živijo, slavaklici done iz grl pri vas v duhu pričujočih.

Logaških Narodnjakov.

Iz Loke. Bratovski pozdrav in najboljši vspeh vsem taboriteljem. Živi naš presvitli Cesar in zvesto mu udani narod slovanski!

Škofjaloška Narodna Čitalnica.

Iz Borovnice. Presrčen pozdrav in mnogo vspeha vrlim taboritom; živela Avstrija! Živeli Slovani! Nazdar!

Bralno Društvo v Borovnici.

Iz Postojne. Izpod sivega Nanosa doni vam tisočkratni Živeli, vrli Slovenci Primorske. Slava vam! pogumno napred! Postojnski Slovenci.

Z Opčin. Oopenski Slovenci, kterim ni mogoče tabora se vdeležiti, kličemo vam Vsem trikratno: Živili, vrli Slovenci primorski.

Ivan.

Zahvala.

Podpisani odbor si šteje v dolžnost, za sijajno izvršitev tabora v Dolini izreči najtoplejšo zahvalo slavnemu županstvu, čestitemu gospodu dekanu in gospodu učitelju Buncu v Dolini. V društveni kroniki bo Dolina se zlatimi črkami zabilježena, kajti politično društvo „Edinstvo“ je z 27. oktobrom slavilo okupacijo tužne Istre.

Zahvaljuje se odbor vsem odborom in raznim odsekom, kteri so pripomogli k slavnosti ter žrtvovali čas in dali materijalne podpore. Zahvaljuje se vsem Dolincem, da so okrasili vas v najlepšo svatovsko oblačilo, kakor za gostoljubni sprejem.

V vednem spominu ostane Dolina političnemu društvu, radostno povzdiga glas: Bog živi Dolino!

V Trstu, 8. novembra 1878.

Odbor.

Listnica uredništva.

Čestiti gg. naročniki nam ne bodo za zlo jemali, da se je list zakesnil, naša krivica nij, ker nismo mogli do časa dobiti vsega gradiva za Tabor. Zato pa smo podali celo polo.